

Karşılaştırmalı Eğitim Bağlamında Bazı AB Ülkeleri ile Türkiye'nin Girişimcilik Eğitimi Uygulamaları

ÖZ

Bu araştırmada, karşılaştırmalı eğitim bağlamında bazı Avrupa Birliği (AB) ülkeleri (Danimarka, İsveç, Hollanda ve Finlandiya) ile Türkiye'nin girişimcilik eğitimi uygulamalarının karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Araştırmada, doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, "Küresel Girişimcilik Endeksi"nde üst sıralarda yer alan bazı AB ülkeleri (Danimarka, İsveç, Hollanda ve Finlandiya) ile Türkiye oluşturmaktadır. Elde edilen veriler, betimsel analiz tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak, araştırma kapsamında incelenen bazı AB ülkelerinde (Danimarka, İsveç, Hollanda ve Finlandiya); girişimcilik eğitimlerine yönelik çeşitli stratejiler benimsenmekte, tüm eğitim kademelerinde ve öğretim programlarında girişimcilik eğitimleri yer almakta, öğrencilerin girişimci olmasına yönelik uygulamalı eğitimler düzenlenmekte, girişimcilik eğitimi için okullara öğretim materyal desteği sağlanmakta, okullar ile iş dünyası işbirliği içerisinde çalışmakta ve öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitimlerinin yer almasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Türkiye'de ise, girişimcilik eğitime yönelik 2015-2018 yıllarını kapsayan "Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı" bulunmaktadır. Ancak Türkiye, tüm eğitim kademelerinde, öğretmen eğitiminde, okullara materyal desteği sağlanmasında ve girişimci kültürün oluşturulmasına yönelik okulların iş dünyası ile işbirliğinde girişimcilik eğitimi uygulamaları açısından yetersizdir.

İlknur MAYA¹

Asuman YILMAZ²

Anahtar Sözcükler: Girişimcilik Eğitimi, AB Ülkeleri, Türkiye, Karşılaştırmalı Eğitim.

The Entrepreneurship Education Practices of Some EU Countries and Turkey in terms of Comparative Education

ABSTRACT

In this research, it is aimed to compare the entrepreneurship education implementations of some European Union (EU) countries (Denmark, Sweden, Netherlands, and Finland) and Turkey. Document analysis method was used in the research. The research working group is composed of some EU countries, (Denmark, Sweden, Netherlands and Finland) which rank high in the "Global Entrepreneurship Index"(GEI) and Turkey. The data obtained were analyzed by descriptive analysis technique. As a result of the research, in some EU countries (Denmark, Sweden, Netherlands and Finland); it is asserted that there are various strategies for entrepreneurship education, entrepreneurship education takes place in all levels of education and in the curriculum, practical trainings are organized for students to become entrepreneurs, teaching materials for entrepreneurship education are provided to the schools, the business and the schools work in cooperation and studies are being carried out to include entrepreneurship education in teacher education programs. In Turkey, there is a "Turkey Entrepreneurship Strategy and Action Plan" covering 2015-2018 for entrepreneurship. However, Turkey is inadequate entrepreneurship education practices in all levels of education, in teacher education, in providing material support to schools and in establishing an entrepreneurial culture in cooperation with the business world of schools.

Keywords: Entrepreneurship Education, EU Countries, Turkey, Comparative Education.

---

¹ Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü,

mayaailknur@gmail.com

² İstiklal Ortaokulu,

asumanyilmaz308@gmail.com

1.GİRİŞ

Günümüzde ülkelerin, ekonomik büyümelerinin ve kalkınmalarının sağlanması ve sürdürülmesi, fiziki güçten ziyade bilgi gücüne dayanmaktadır (Özdemir, 2015: 42). Bu çerçevede ülkelerin ekonomik kalkınmalarının sağlanmasında, itici bir güç olarak girişimcilik olgusu önem kazanmaktadır. Ülkelerin küresel düzeyde rekabet edebilmesi, ekonomik kaynaklarını etkin bir şekilde kullanmasına ve yeni iş alanlarını açmasına dayalıdır. Girişimcilik, bir ülkede yeni iş alanlarının oluşumunu sağlayarak, işsizliğin azalmasına ve ülkedeki toplumsal refahın yükselmesine katkı sağlamaktadır (Bozkurt ve Erdurur, 2012: 58). İçinde bulunduğumuz yüzyılda, işsizlik sorunun tüm dünyada ve özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde önemli boyutlara ulaşması, devletin ve özel sektörün mezun öğrencilerin istihdamını yeterli düzeyde sağlayamaması girişimcilik olgusunu daha da önemli hâle getirmektedir (Karimi ve diğerleri, 2013: 204). Günümüzde 2016 verilerine göre genç işsizlik oranının, Amerika Birleşik Devletleri'nde %10,4 Japonya'da %5,1, Avrupa Birliği ülkelerinde %18,7 ve Türkiye'de %19,6 düzeyinde olduğu görülmektedir (EUROSTAT, 2017).

Girişimcilik olgusuna, yıllar içerisinde çeşitli anlamlar yüklenmiştir. İlk kez Fransız Ekonomist Cantillon tarafından yapılan girişimcilik tanımlanmasında risk üstlenme boyutunun, Say tarafından yapılan tanımlamada ise, kaynakları örgütlenme ve yönetme boyutlarının ön plana çıktığı belirtilmektedir. Schumpeter, girişimciliğe farklı bir bakış açısı ile yaklaşarak, dinamik ve yenilikçi olma boyutlarına vurgu yapmaktadır (Başar, 2013: 5). Bu bağlamda girişimcilik; yenilik ve risk alma yanında, bireyin yaratıcılığını ve hedeflere ulaşmak için planlama yapma ve proje yönetme yeteneğini de içermektedir (EU, 2007: 11). Gordon, Natarajan ve Arora (2009) ise girişimciliği, yenilikler yapma, risk alma, karar verme, zorlukları kabul etme, ekonomik belirsizliklerle başa çıkma, problem çözme, fırsatları görme ve sistematik planlama yapma ile ilişkilendirmektedir. Girişimcilik, hızla değişen koşullar altında, bireylerin veya kurumların yenilikler yapması, fırsatları izlemesi ve tüm riskleri göz önüne alarak yeni bir iş alanı oluşturmaya yönelik faaliyetleridir (Çelik, 2006: 470; Özdemir, 2015: 45). Diğer bir ifadeyle girişimcilik, mevcut kaynakların daha etkili bir şekilde kullanılması için yenilikler yaparak kâr elde etmeye yönelik eylemlerdir (Küçükaltan, 2009: 22). Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen ve 23 Nisan 2008 yılında uygulamaya konan 2208/C111/01 sayılı "Hayat Boyu Öğrenme İçin Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi"nde "İnisiyatif Alma ve Girişimcilik", bireylere kazandırılması gereken anahtar yeterliliklerden biri olarak nitelendirilmektedir. Bu çerçevede bulunan tanıma göre girişimcilik, "bireyin düşüncelerini eyleme dönüştürme becerisi"dir. Türkiye'de de, 2016 yılında "Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi" ile uyumlu bir şekilde oluşturulan "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi"nde girişimcilik, anahtar yeterliliklerden biri olarak yer almakta ve Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi'nde bulunan girişimciliğin tanımlanmasına atıfta bulunmaktadır (GISEP, 2015: 9).

Tüm bu nedenlerle girişimcilik, birey açısından önemli olan ve geliştirilmesi gereken yeterliliklerden biri olarak değerlendirilebilir. Girişimsel davranışlar sergileyen bireyler ise, girişimci olarak adlandırılmaktadır. Girişimciler, fırsatları izleyerek, onları hedeflerine ulaştıracak yolları tespit eden ve planlarını uygulamaya geçiren kişilerdir (Köybaşı, 2016: 250). Girişimciler, gelişmemiş ekonomileri gelişmiş ekonomilere dönüştürme potansiyeline sahiptir (Gordon, Natarajan ve Arora, 2009). Ülkelerin ekonomik kalkınmalarında ve büyümelerinde, ekonomik bir değer oluşturan, hızla değişen koşullarda uyum sağlayabilme dinamizmine sahip girişimciler, önemli roller üstlenmektedir. Bu süreçte önemli bir faktör olan insan kaynakları, dinamik girişimciler ile etkin hale dönüşebilmektedir. Günümüz bilgi toplumunda girişimcilerin, ekonomik kalkınmanın ve büyümenin başat unsuru olduğu belirtilmektedir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004: 53).

Girişimciler, aynı zamanda risk sermayesinin de temel bir kaynağıdır. İş olanaklarını oluşturan girişimciler, toplumsal değişime katkı sağlamaktadır (Meyer ve Allen, 2000: 76). Girişimciler, değişim fırsatlarını aramakta, değişim odaklı hedefler belirlemede, değişimleri başlatmakta ve sürdürmektedir (Başar, Altın ve Doğan, 2013: 53). Onlar, her zaman eylem odaklıdır. Hem düşünen ve yapan, hem de planlayan ve çalışan kişiler girişimcidir. Girişimciler, bir fikri eyleme dönüştürebilme yeterliliğine sahiptirler. Yanı sıra girişimciler, engeller, endişeler ve talihsizlikler ile başa çıkabilen birer organizatörlerdir. Bu bağlamda da girişimcilerin, bazı davranışsal ve zihinsel yeterliliklere sahip oldukları belirtilmektedir. Bunlar; çalışkan olmak, ticaret zekâsına sahip olmak, sağduyulu olmak, kendine güvenmek, iyimser ve ileri görüşlü olmak, planlama yapabilmek, risk alabilmek, yenilikçi olmak, gizliliği koruyabilmek, toplum ile ilişkilerini sürdürebilmek ve iletişim becerileridir (Gordon, Natarajan ve Arora, 2009; Srivastav, 2007: 103). Meyer ve Allen (2000: 89) ise, girişimci kişilerin sahip oldukları bu özelliklere ısrarcı, sorumluluk sahibi, araştırmacı, hedef odaklı, tez canlı ve hareket odaklı olmayı eklemektedir.

1.1. Literatür Araştırması

Bireylerin, girişimci davranışlar göstermelerine etki eden birçok etken bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda bu etkenlerin, aile (Çalışkan Maya, Uzman ve Işık, 2012: 23; Çelik, İnce ve Bozyiğit, 2014: 113; İbicioğlu, Özdaşlı ve Alparslan, 2009: 521; İrmış ve Barutçu, 2012: 2; Keleş, Kıral Özkan, Doğaner ve Altunoğlu, 2012: 108; Pan ve Akay, 2015: 125), kültürel çevre (Akkoç, Çalışkan, Turunç, 2012: 65; Alvarez, Urbano, Coduras ve Ruiz-Navarro, 2011: 120; Aytaç, 2006: 139; Aytaç ve İlhan, 2007: 102; Demirel ve Tikici, 2004: 49; Ersoy, 2010: 71; Thornton, Ribeiro-Soriano ve Urbano, 2011: 105) ve eğitim (Balaban ve Özdemir, 2008: 133; Çetinkaya Bozkurt ve Alparslan, 2013: 7; İrmış ve Barutçu, 2012: 2; Keleş, Kıral Özkan, Doğaner ve Altunoğlu, 2012: 107; Lina'n, Rodriguez-Cohard ve Rueda-Cantuche, 2011: 197; Patır ve Karahan, 2010: 27; Türker ve Sönmez Selçuk, 2009: 142) olduğu belirtilmektedir. Ne var ki son çalışmalarda, bireyin girişimci davranışlar sergilemesinde sosyal çevre ve ilişkiler ağına da önemi ortaya çıkmaktadır. Sosyal ilişkiler ağı, bireyin girişimciliği için gerekli bilgi, öğrenme, deneyim, güven, itibar ve sosyal tanınma gibi yararlar sunmaktadır (Klyver, Hindle ve Meyer, 2007: 13).

Girişimciliğin doğuştan gelen bir yetenek mi? olduğu, ya da girişimcilik, sonradan öğretilir mi? sorusu uzun yıllardır tartışılmaktadır. Yapılan bazı araştırmalarda (Henry, Hill ve Leitch, 2005: 110; Kuratko, 2005: 578), girişimciliğin bazı özelliklerinin öğretilebileceği vurgulanmaktadır. Girişimcilik eğitimi, "bir kişinin girişimci olması için gereken bilgi, beceri ve değerleri özümsemesini ve geliştirmesini amaçlayan süreçler veya faaliyetler dizisi" olarak tanımlanmaktadır (Broad, 2006: 5). Girişimcilik eğitimleri, bireylerin girişimsel bilgi, beceri ve tutumlarında değişimler meydana getirmekte ve böylelikle toplumların, sosyo-ekonomik olarak geleceğe yönelik değişimlerinin temelini oluşturmaktadır (Yılmaz, 2014: 298). Bu eğitimler yoluyla öğrencilerin, kendi fikirlerini gerçekleştirmeye yönelik fırsatları fark edebilmeleri, bağımsız ve işbirliği içerisinde çalışabilmeleri ve kendi iş planlarını yapabilmeleri sağlanmaktadır (JA Europe ve EuroCommerce, 2015). Ek olarak girişimcilik eğitimleri, öğrencilerin daha yaratıcı, fırsat odaklı, ileriye dönük ve yenilikçi olmalarını da teşvik etmektedir (Lackeus, 2015: 7). Girişimcilik eğitimlerinin diğer bir faydası ise, okullarda girişimcilik eğitimi programlarına katılan öğrencilerin, okul terki ve mezun olduktan sonra işsiz kalma olasılıklarının daha düşük olması, bunun yanında mesleklerinde daha yüksek gelir elde etmeleri ve daha mutlu olmalarıdır (JA Europe ve EuroCommerce, 2015). Yapılan araştırmalarda (Bal, İşcan ve Katar, 2016: 864; Balaban ve Özdemir, 2008: 140; Çakır, 2015: 89; Fayolle, Gailly ve Lassas- Clerc, 2006: 710; Uygun ve Güner, 2016: 45), girişimcilik eğitimi uygulamalarının öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini olumlu yönde etkilediği ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda ülkelerin, ekonomik büyümelerinin sağlanmasında girişimcilik eğitimlerinin, dolaylı bir katkısı olduğu söylenebilir. Kennedy (2013: 40) yaptığı araştırmada, girişimcilik eğitimi uygulamalarının yapılmadığı taktirde, ekonomik büyümenin gerçekleşmeyeceğini vurgulamaktadır. Tüm bu nedenlerde, girişimcilik eğitimlerine verilen önem her geçen gün artmaktadır. Bu bağlamda ülkeler, çeşitli uygulamalar başlatarak girişimcilik eğitimlerini teşvik etmektedir. Avrupa Birliği (AB) ülkeleri için Avrupa Komisyonu aracılığıyla, "2020 Girişimcilik Eylem Planı" kapsamında, yeni işletmelerin kurulmasına ve mevcut işletmelerin geliştirilmesine yönelik girişimcilik eğitimleri verilmektedir. Bunun yanı sıra AB ülkeleri, girişimcilik eğitimlerine yönelik ulusal stratejilerini ve eylem planlarını oluşturmakta, öğretim programlarını yapılandırmakta ve öğretmenleri desteklemeye yönelik uygulamaları geliştirmektedir (European Commission, 2013). Türkiye'de ise; 2015-2018 yıllarını kapsayan "Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı" ile girişimciliğin yaygınlaştırılması teşvik edilmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde, bireylerin girişimcilik eğilimlerini (Akyüz, 2013: 82; Bilge ve Bal, 2012: 131; Bozkurt, 2007: 57; Bozkurt ve Endurur, 2012: 57; Büyükyılmaz, Karakaya ve Yıldırım, 2016: 105; Doğaner ve Altunoğlu, 2010: 103; Gözek ve Akbay, 2012: 45; Güreşçi, 2014: 23; İşcan ve Kaygın, 2011: 443; Keleş, 2013: 23; Kılıç, Keklik ve Çalış, 2012: 423; Özdemir, 2015: 41; Uluyol, 2013: 349; Yüzüak, 2010: 6), girişimcilik özelliklerini (Dündar ve Ağça, 2007: 121; Koçyiğit, 2013: 25; Korkmaz, 2000: 163) ve girişimcilik düzeylerini (Çalışkan Maya, Uzman ve Işık, 2012: 23; Keleş, Kıral Özkan, Doğaner ve Altunoğlu, 2012: 107; Pan ve Akay, 2015: 125) belirlemeye yönelik araştırmaların son yıllarda artmış olduğu görülmektedir. Girişimcilik eğitimine yönelik ise, üniversitelerde öğrencilerin girişimcilik eğitimlerini (Çetinkaya Bozkurt ve Alparslan, 2013: 7; Yelkikalan vd., 2010: 51) ve fen bilimleri alanında öğretmen adaylarının eğitiminde, girişimcilik eğitimlerini (Deveci ve Çepni, 2014: 161) ele alan az sayıda araştırma bulunmaktadır.

Karşılaştırmalı ve uluslararası eğitim bilimi, ülkelerin eğitim sistemlerinde yer alan problemleri ve bu problemlerin nedenlerini farklı ülkelerdeki benzer etkenlere dayalı olarak inceleyen bir araştırma alanıdır. Bu araştırma alanı, tanımlama, politika analizi, istatistiksel veri kullanımı, sosyo-ekonomik yapıyı anlama, çıktı analizi, küre-

selleşme çerçevesi ve post-modern yaklaşımlar çerçevesinde gelişme göstermektedir (Phillips ve Schweisfurth, 2014: 27). Bu çerçevede günümüzde, karşılaştırmalı ve uluslararası eğitim bilimi ülkelere, eğitim sistemlerinde küreselleşme, çok kültürlülük ve farklılaşma gibi nedenlerle ortaya çıkan problemleri benzerlikleri ve farklılıkları yönünden benzer olanlarla kıyaslama ve bu problemlerin çözümü için geniş bir perspektiften değerlendirme fırsatları sağlamaktadır. Bunun yanı sıra karşılaştırmalı ve uluslararası eğitim, ülkelerin eğitim sistemlerine yönelik yararlı öneriler sunmakta ve ülkelerin eğitim sistemlerinin gelecekte nasıl şekillenebileceğini kestirmede önemli bir rol üstlenmektedir. Ek olarak, dünya ülkelerinin birbirini eğitim politikaları, sosyal etkenler ve uygulamalar yoluyla tahmin edilmesi güç bir tarzda nasıl etkilediğini ortaya koyması, karşılaştırmalı ve uluslararası eğitim biliminin amaçlarından biridir (Arnove, Torres ve Franz, 2013: 7). Bu şekilde ülkeler, başarılı ülkelerdeki eğitim politikalarını alarak, eğitim politikacıları yoluyla eğitim sistemlerinde yeniden bir dönüşüm gerçekleştirmektedir (Brock ve Alexiadou, 2013: 46; Phillips ve Schweisfurth, 2014: 28; Türkoğlu, 2012: 5).

Karşılaştırmalı eğitim bağlamında, Demirkan (2002: 35) tarafından yapılan araştırmada, gelişmekte olan ülkelerde girişimciliğin geliştirilmesine yönelik kişilerin kendi işlerinde istihdam edilmelerini amaçlayan bir model önerisi bulunduğu görülmektedir. Karasioğlu ve Duman (2006: 148) tarafından yapılan araştırmada ise, gelişmekte olan ülkelerde girişimcilik kültürünün oluşmasına ve risk sermayesi ilişkisine yönelik mevcut durum incelenmekte ve Karaman Organize Sanayi Bölgesi'nde bir örnek uygulama yapılarak girişimcilerin beklentileri ortaya konulmaktadır. Başka bir araştırmada, dünyadaki bazı üniversitelerin ve Türkiye'deki üniversitelerin girişimcilik eğitimleri içerik analizi yoluyla incelenerek, Türkiye'deki üniversitelerde girişimcilik eğitimlerinin daha özgün ve işlevsel bir yapıya kavuşturulması gerektiği vurgulanmaktadır (Yelkikalan vd., 2010: 51). Bayraktar (2011: 245) ise yaptığı araştırmada, Avrupa Birliği mesleki eğitim programlarında girişimcilik eğitimlerinin yerini inceleyerek, ekonomik kalkınmadaki önemini vurgulamaktadır.

Bu araştırmada ise, literatür temel alınarak bireylere yönelik girişimcilik eğitimlerinin verilmesi yoluyla, bireylerin girişimciliğinin teşvik edilebileceği ve geliştirilebileceği varsayımından hareket edilmektedir. Bilindiği üzere, "Küresel Girişimcilik Endeksi" açısından AB ülkeleri ilk sıralarda yer almaktadır (GEDI, 2018). Yapılan araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda, AB ülkelerinin girişimcilik eğitimi uygulamalarını karşılaştırmalı olarak inceleyen araştırmalara rastlanmaması, bu araştırmanın yapılmasını gerekli kılmıştır.

2.YÖNTEM

Araştırmada, "alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konması" olarak adlandırılan, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 39). Nitel araştırma yöntemlerinden ise, doküman incelemesi yöntemi uygulanmıştır.

2.1. Araştırmanın Amacı ve Alt Problemler

Bu araştırmada, karşılaştırmalı eğitim bağlamında bazı AB ülkeleri (Danimarka, İsveç, Hollanda ve Finlandiya) ile Türkiye'nin girişimcilik eğitimi uygulamalarının karşılaştırılması ve Türkiye için öneriler getirilmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu amaç doğrultusunda, aşağıda belirtilen alt problemlere yanıt aranmaktadır:

1. Danimarka eğitim sisteminde, girişimcilik eğitimi uygulamaları bakımından girişimciliğin tanımı, girişimcilik eğitimlerine yönelik stratejiler, öğretim programlarında girişimcilik eğitiminin yeri ve öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitiminin yeri nasıldır?
2. İsveç eğitim sisteminde, girişimcilik eğitimi uygulamaları bakımından girişimciliğin tanımı, girişimcilik eğitimlerine yönelik stratejiler, öğretim programlarında girişimcilik eğitiminin yeri ve öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitiminin yeri nasıldır?
3. Hollanda eğitim sisteminde, girişimcilik eğitimi uygulamaları bakımından girişimciliğin tanımı, girişimcilik eğitimlerine yönelik stratejiler, öğretim programlarında girişimcilik eğitiminin yeri ve öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitiminin yeri nasıldır?
4. Finlandiya eğitim sisteminde, girişimcilik eğitimi uygulamaları bakımından girişimciliğin tanımı, girişimcilik eğitimlerine yönelik stratejiler, öğretim programlarında girişimcilik eğitiminin yeri ve öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitiminin yeri nasıldır?

5. Türkiye eğitim sisteminde, girişimcilik eğitimi uygulamaları bakımından girişimciliğin tanımı, girişimcilik eğitimlerine yönelik stratejiler, öğretim programlarında girişimcilik eğitiminin yeri ve öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitiminin yeri nasıldır?
6. Bazı AB Ülkeleri (Danimarka, İsveç, Hollanda, Finlandiya) ile Türkiye'nin girişimcilik eğitimi uygulamalarının girişimciliğin tanımı, girişimcilik eğitimlerine yönelik stratejiler, öğretim programlarında girişimcilik eğitiminin yeri ve öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitiminin yeri bakımından karşılaştırması nasıldır?

2.2. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, genel tarama modelindedir. Araştırmada, karşılaştırmalı eğitim bağlamında girişimcilik eğitimi uygulamaları bakımından bazı AB ülkeleri (Danimarka, İsveç, Hollanda ve Finlandiya) ile Türkiye'nin var olan durumu son verilere göre göre taranmış ve betimlenmiştir. Sonrasında, karşılaştırılarak analiz edilmiştir.

2.3. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, "Küresel Girişimcilik Endeksi" açısından üst sıralarda yer alan (GEDİ, 2018) ve hakkında yeterli verilere ulaşılabilen Danimarka, İsveç, Hollanda ve Finlandiya gibi bazı Avrupa Birliği ülkeleri ile Türkiye oluşturmaktadır. Çalışma grubuna, AB ülkelerinin seçiminde "Küresel Girişimcilik Endeksi" (Global Entrepreneurship Index-GEI)'nin kullanılmasının nedeni, bu endeksin katılımcı ülkelerin girişimcilik düzeylerini, ülkelerin girişimcilik faaliyetleri ile kalkınma düzeyleri arasındaki ilişkileri ortaya koyması ve uluslararası düzeyde nesnel bir araştırma olmasıdır. Son olarak, 2018 yılında ölçülen "Küresel Girişimcilik Endeksi" (GEI)'nde 137 ülke yer almaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan ülkelerin, "Küresel Girişimcilik Endeksi" (GEI) puanları ve sıralamaları Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1: Bazı AB Ülkeleri ile Türkiye'nin Küresel Girişimcilik Endeksi (GEI) Puanları ve Sıralamaları

Ülkeler	GEI- 2018 Puanları	GEI Sıralaması (137 ülke)	GEI Sıralaması (AB Ülkeleri)
Danimarka	74.3	6	1
İsveç	73.1	9	3
Hollanda	68.1	11	5
Finlandiya	67.3	12	6
Türkiye	44.5	37	19

Kaynak: GEDI. (2018). *Global Entrepreneurship Index 2018*. The Global Entrepreneurship and Development Institute. Washington, D.C., USA.

Tablo 1 incelendiğinde; Danimarka'nın 74.3 GEI puanıyla 137 ülke içerisinde 6.sırada ve AB ülkeleri içerisinde 1. sırada, İsveç'in 73.1 olarak "Küresel Girişimcilik Endeksi" ni açıklayan GEI puanıyla 137 ülke içerisinde 9.sırada ve AB ülkeleri içerisinde 3.sırada, Hollanda'nın 68.1 GEI puanıyla 137 ülke içerisinde 11.sırada ve AB ülkeleri içerisinde 5.sırada, Finlandiya'nın 67.3 GEI puanıyla 137 ülke içerisinde 12.sırada ve AB ülkeleri içerisinde 6.sırada olduğu ve son olarak Türkiye'nin ise, 44.5 GEI puanıyla 137 ülke içerisinde 37.sırada ve AB ülkeleri içerisinde 19.sırada yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın çalışma grubunda yer alan Danimarka, İsveç, Hollanda ve Finlandiya'nın "Küresel Girişimcilik Endeksi" puanlarının yüksek iken, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'nin GEI puanının oldukça düşük olduğu söylenebilir. Bu nedenle araştırmada çalışma grubunun, amaçlı örnekleme yöntemiyle oluşturulduğu ifade edilebilir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiştir. Bu bağlamda, araştırmanın çalışma grubunu oluşturan ülkelerin girişimcilik eğitimi uygulamalarıyla ilgili veriler, kitap, dergi, tez ve makale gibi yazılı bilimsel kaynaklardan toplanmıştır. Aynı zamanda araştırmaya kaynaklık eden önemli dokümanlarına yönelik veriler için, Ekonomik, İşbirliği ve Kalkınma Örgütü-OECD (2016), Avrupa Eğitim Sistemi ve Politikaları Ağı-EURYDICE (2016), Küresel Girişimcilik ve Kalkınma Endeksi-GEDI (2018), Küresel Girişimcilik Araştırma Birliği-GERA (2017) ve Avrupa İstatistik Örgütü-EUROSTAT (2017) gibi uluslararası örgütlerin internet sitelerinden yararlanılmıştır. Veri toplama araçlarının, yasal, ulaşılabilir ve araştırma konusuyla ilgili en son yayımlanan uluslararası dokümanlar olması nedeniyle, verilerin geçerliliğinin ve güvenilirliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan veriler, “elde edilen verileri daha önceden belirlenen temalara göre özetlemek ve yorumlamak” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 224) olarak tanımlanan betimsel analiz tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Bu bağlamda araştırmada, öncelikle bazı AB ülkeleri olarak Danimarka, İsveç, Hollanda ve Finlandiya ile ek olarak Türkiye’nin eğitim sistemlerindeki girişimcilik eğitimi uygulamaları tek tek ülke bazında girişimciliğin tanımı, girişimcilik eğitimlerine yönelik stratejiler, öğretim programlarında girişimcilik eğitiminin yeri ve öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitiminin yeri bakımından incelenmiştir. Buna ilişkin her bir ülkenin girişimcilik eğitim uygulamalarına ilişkin temaları ile ilgili bulgular, alt problemlere göre gruplandırılmıştır. Sonrasında son alt probleme uygun olarak beş ülke, girişimcilik eğitimi uygulamaları ile ilgili söz konusu temalarda benzerlikleri ve farklılıkları bakımından karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda Danimarka, İsveç, Hollanda, Finlandiya ve Türkiye eğitim sisteminde, girişimcilik eğitimi uygulamaları bakımından girişimciliğin tanımı, girişimcilik eğitimlerine yönelik stratejiler, öğretim programlarında girişimcilik eğitiminin yeri ve öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitiminin yeri temalarına ilişkin bulgular sunulmaktadır. Sonrasında, son alt probleme uygun olarak ülkelerin, girişimcilik eğitimi uygulamaları ile ilgili söz konusu temalarda benzerlikleri ve farklılıkları bakımından karşılaştırmalı olarak elde edilen bulguları verilmektedir.

3.1. Danimarka’da Girişimcilik Eğitimi Uygulamaları

3.1.1. Girişimciliğin Tanımı

Danimarka, sahip olduğu 5.6 milyonluk nüfusuyla Avrupa’nın kuzeyinde yer alan bir ülkedir. Danimarka’nın, 2014 yılı “Gayri Safi Yurtiçi Hasıla” bakımından 346 milyar dolar (\$) ve kişi başına düşen “Gayri Safi Yurtiçi Hasıla” bakımından ise, 46.400 dolar (\$) geliri olduğu görülmektedir. Danimarka, inovasyon güdümlü bir ekonomiye sahiptir (OECD, 2016).

Danimarka, girişimcilik konusuna yönelik ulusal bir tanımlama yapmaktadır. Danimarka’nın yaptığı tanımlamaya göre girişimcilik, fırsatları fark ederek oluşturulan fikirleri, başkaları için finansal, kültürel veya sosyal bir değere dönüştürmedir. Danimarka’da bireylerin girişimci olmalarını teşvik eden en önemli araçlardan birinin, eğitim olduğu vurgulanmaktadır (EURYDICE, 2016: 22).

3.1.2. Girişimcilik Eğitimlerine Yönelik Stratejiler

Danimarka, girişimcilik eğitime yönelik ulusal bir stratejiye sahiptir. Danimarka girişimcilik eğitimine, “Danimarka- Bir Ulusun Çözümleri” olarak adlandırılan inovasyon stratejisi kapsamında yer vermektedir. Bu strateji, 2012 yılında başlatılmış olup 2020 yılına kadar sürmesi planlanmakta ve tüm eğitim kademelerini içermektedir. Bu bağlamda, Danimarka’da inovasyonu teşvik etmek için tüm eğitim kademelerinde uygulamalar ve etkinlikler yapılmakta, öğretmen eğitimlerinde inovasyona yer verilmekte, mesleki eğitim veren kurumlarda inovasyon ve girişimciliğin desteklenmesine yönelik çalışmalar yürütülmekte ve eğitim kademelerine yönelik inovasyon yarışmaları düzenlenmektedir (EURYDICE, 2016: 23). Yanı sıra, 2010 yılında Danimarka hükümeti ve “Genç Başarı-Genç Girişimci” nin katkılarıyla “Danimarka Girişimcilik Kurumu” kurulmuştur. Bu kurum, iş sektörleri ile okullar arasında işbirliğini teşvik etmekte ve okullara girişimcilik eğitimlerine yönelik öğretim materyalleri sağlamaktadır (Ministry of Higher Education ve Science, 2015). Aynı zamanda, Danimarka’da bu kurum aracılığıyla, çeşitli programlar uygulamaya koyulmaktadır. Bu programlardan birisi, “Edison Projesi (Project Edison)” olarak adlandırılan, altıncı ve yedinci sınıflardaki öğrencilerin katıldığı icat yarışmasıdır. Öğrenciler, “Danimarka Girişimcilik Kurumu” tarafından belirlenen temalar altında fikirlerini ortaya koymakta, süreç içerisinde birçok paydaş ile birlikte çalışmakta ve sürecin sonunda yeni bir ürün icat etmektedir. Bu süreçte öğretmenler, öğrencilerine rehberlik etmektedir. Böylece eğitimler yoluyla, öğrencilerin yaratıcılıkları ve bağımsız çalışabilme yetenekleri gelişmektedir. Bir diğer program ise, “Gelecek Düzey! (Next Level!)” olarak adlandırılan, sekizinci ve onuncu sınıf öğrencilerine yönelik eğitim programlarıdır. Bu programın amacı, katılımcılara yaparak öğrenme yöntemiyle, girişimsel becerilerini geliştirmeye yönelik fırsatlar sunmaktır. Program süreci boyunca öğrenciler, fikirlerini bir girişime dönüştürmektedir. Programın bitiminde ise, en iyi projelerin yer aldığı yarışmalar düzenlenmektedir. Bir başka program olarak, “Yeni Girişimci Şirket (The Start Up)” programıyla da öğretmenler, öğrenciler ve iş

temsilcileri biraraya gelerek, girişimsel eğilimin nasıl geliştirilebileceği ve teşvik edilebileceği konusunda eğitilmektedir. Bu çerçevede, Danimarka'da paydaşların eğitildiği görülmektedir (www.schooleducationgateway.eu).

3.1.3. Öğretim Programlarında Girişimcilik Eğitiminin Yeri

Danimarka'da girişimcilik eğitimleri, öğretim programlarında yer almaktadır. İlköğretim okullarında, çeşitli dersler içerisinde girişimciliğe yer verilmektedir. Ortaöğretim okullarında ise, okullara dayalı olarak zorunlu veya seçmeli bir ders olarak girişimcilik eğitimleri verilmektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin sosyal bir probleme dayalı bir proje konusunu seçebilmeleri, uygulayabilmeleri, analiz edebilmeleri, analizleri sonucunda bir ürün oluşturabilmeleri ve süreci değerlendirebilmeleri beklenmektedir (EURYDICE, 2016: 22). Danimarka'da, 2014 yılında yapılan reform ile girişimcilik eğitimlerinin, ilkokullarda dördüncü ve altıncı sınıflarda ve meslek liselerinde zorunlu olarak verilmesine yönelik düzenlemeler yapıldığı görülmektedir (Reffstrup ve Christiansen, 2017: 25). Danimarka, son yıllarda okullaşma oranlarının düşmesi nedeniyle, mesleki eğitime oldukça önem vermektedir. Gelecekte becerikli işçilerin eksikliğini önlemek için, politik eylem planlarında girişimciliği ön plana almaktadır (Winther-Jensen, 2015: 63).

3.1.4. Öğretmen Yetiştirme Programlarında Girişimcilik Eğitiminin Yeri

Danimarka'da girişimcilik konusu, öğretmen yetiştirme programlarında da yer almaktadır. Özellikle, temel eğitim kademeleri için öğretmen adaylarına, girişimcilik eğitimleri verilmesi zorunludur. Aynı zamanda Bakanlık, ulusal bir öğrenme portalı oluşturarak, bu portal aracılığıyla öğretmenlere inovasyon ve girişimcilik derslerine yönelik kaynaklar sağlamaktadır. Belediyeler de öğretmenlerin, bu derslere yönelik yeterliliklerinin sürekli gelişimden sorumludur. "Danimarka Girişimcilik Kurumu" tarafından da, sanal portallar oluşturulmakta ve öğretmenlerin birbirlerine bilgi ve deneyimlerini aktarmaları desteklenmekte ve beklenmektedir (EURYDICE, 2016: 22; Reffstrup ve Christiansen, 2017: 25).

3.2. İsveç'te Girişimcilik Eğitimi Uygulamaları

3.2.1. Girişimciliğin Tanımı

İsveç, 9,9 milyonluk nüfusuyla Kuzey Avrupa'da İskandinav yarımadasında yer alan bir ülkedir. İsveç'in, 2015 yılı "Gayri Safi Yurtiçi Hasıla" bakımından 492.6 milyar dolar (\$) ve kişi başına düşen "Gayri Safi Yurtiçi Hasıla" bakımından ise, 49.866 dolar (\$) geliri olduğu görülmektedir. Bu ülkede, "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme" (KOBİ) örgütlerinin "Gayri Safi Yurtiçi Hasıla"ya katkısı, % 61 oranındadır. Bu nedenle İsveç, inovasyon güdümlü bir ekonomiye sahiptir (GERA, 2017).

İsveç, geleneksel tarım toplumundan ileri düzey endüstrileşmiş topluma hızlı geçiş yapmış bir ülkedir. İsveç eğitim sisteminde eşitlik ilkesi, eğitsel politika ve uygulamalarda ön plana çıkmıştır (Wikander, 2015: 25). Buna rağmen İsveç, girişimcilik konusunda ulusal bir tanımlama yapmaktadır. Girişimcilik, bireylerin bireysel olarak veya birlikte çalışarak, ekonomik, sosyal ve kültürel bağlamlarda, fırsatları saptadıkları ve bu fırsatları amaçlı ve pratik etkinliklere dönüştürdükleri dinamik ve sosyal bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Girişimcilik eğitimi ise, inisiyatif alma, sorumluluk üstlenme ve fikirleri eylemlere dönüştürme gibi genel becerilerin geliştirilmesi ile ilgilidir. Bunun yanında girişimcilik eğitimi, yaratıcılık, risk alma, karar verme, iletişim kurma ve işbirliği içerisinde çalışma gibi yeterlilikleri de teşvik etmektedir (EURYDICE, 2016: 23).

3.2.2. Girişimcilik Eğitimlerine Yönelik Stratejiler

İsveç, girişimcilik eğitime yönelik ulusal bir stratejiye sahiptir. İsveç'te, "Eğitimde Girişimciliğe Yönelik Stratejiler" adı altında tüm eğitim kademeleri için uygulamalar ortaya konulmaktadır. Girişimcilik eğitiminin, tüm eğitim kademelerinin bir parçası olduğu vurgulanmakta olup, ilköğretim ve ortaöğretim müfredatlarında girişimcilik eğitimi yer almaktadır. Aynı zamanda İsveç'te, genel liselerde ekonomi eğitimine odaklanan programlar uygulanmakta, mesleki eğitim veren liselerin iş sektörleri ile işbirliği içerisinde çalışmaları teşvik edilmekte ve yükseköğretim programlarında da girişimcilik eğitimlerine önem verilmektedir (EURYDICE, 2016: 25).

Diğer taraftan İsveç, girişimcilik eğitimlerini desteklemeye yönelik birçok ulusal ve uluslararası kuruluş ile işbirliği yapmaktadır. Bu kuruluşlar, çeşitli programlar ve projeler gerçekleştirmektedir. "Gelecek Tohumları (Framtids Frön- Future Seeds)", girişimcilik eğitimlerini teşvik eden kâr amacı gütmeyen kuruluşlardan bir tanesidir. Bu

kuruluş, özellikle öğretmenlere girişimcilik eğitimleri vermekte, okullara girişimcilik eğitimlerine yönelik materyaller sağlamakta ve okullar ile iş dünyası arasındaki işbirliğini canlı tutmaya çalışmaktadır. “İcat Et! (Invent!)” adlı projeye ise, 12-15 yaş grubundaki öğrencilerin günlük hayatlarından çeşitli problemleri tanımlamaları istenilmekte ve bu problemlerin çözümü için icatlar yapmaları istenilmektedir. Bu süreçte öğrencilerin, toplum, teknoloji ve kendileri hakkında birçok bilgi edinmeleri beklenilmektedir (EU, n.d.). Ek olarak, “Girişim (UF- Enterprise)” programı, 16-20 yaş grubundaki lise öğrencilerine, gerçek iş yaşamında deneyim kazanmalarına yöneliktir. Bu programa katılan öğrenciler, öğretmenlerinin ve iş temsilcilerinin yardımlarıyla kendi işlerini kurmakta ve program boyunca işlerinin devamlılığını sağlamaktadır. Programın sona ermesinin ardından bu programa katılan öğrencilerin, % 24’ünün kendi işlerini kurdukları belirtilmektedir (www.schooleducationgateway.eu). İsveç, diğer bir uygulama olan “İşe Hazırlık (Open for Business)” eğitimiyle, 17-19 yaş grubundaki öğrencilerin yaz tatilleri içerisinde sekiz hafta boyunca bir şirkette çalışarak deneyim kazanmalarına fırsatlar sağlamaktadır (Hatak ve Reiner, 2011).

3.2.3. Öğretim Programlarında Girişimcilik Eğitiminin Yeri

İsveç’te öğretim programlarında girişimcilik eğitimleri yer almaktadır. İsveç hükümetinin, 2011 yılında öğretim programlarında köklü bir değişiklik yapmasıyla birlikte girişimcilik eğitimlerinin, okul öncesi eğitim kademesinden başlayarak tüm eğitim kademelerinde yer alması önemsenmektedir (Ehrlin, Insulander ve Sandberg, 2015: 151; Hoppe, 2016: 15). İsveç’te ilköğretim ve ortaokullarda girişimcilik, müfredatlar arası bir konu olarak ele alınmaktadır. Ortaöğretim kurumlarında ise girişimcilik dersleri, zorunlu ve seçmeli dersler olarak verilmektedir (Chiu, 2012: 25). Mesleki eğitim veren liselerin, el işleri, ticaret ve yönetim, doğal kaynaklar, otel ve turizm bölümlerinde girişimcilik zorunlu bir ders iken, diğer bölümlerde ise seçmeli bir derstir. Bunun yanında “Girişimcilik ve Ticaret” dersi, liselerin ticaret bölümlerinde zorunlu bir ders olarak yer almaktadır. Bu eğitimler ile öğrencilerin, bireyler, örgütler, şirketler ve toplum için girişimciliğin ne anlama geldiğini anlayabilmeleri, yeni bir projeye başlayabilmek için fırsatları görebilmeleri, fikirleri uygulayabilmeleri, sürdürebilmeleri ve değerlendirebilmeleri, fikirlerin ve ürünlerin yasalar ve yönetmelikler yoluyla korunduğuna dair bilgiye sahip olabilmeleri ve ticari ekonomik yöntemleri uygulayabilmeleri beklenmektedir (EURYDICE, 2016: 22).

3.2.4. Öğretmen Yetiştirme Programlarında Girişimcilik Eğitiminin Yeri

İsveç’te yükseköğretim kurumları, öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitimlerine yer vermeleri konusunda özerkliğe sahiptirler. Bu bağlamda, bazı üniversiteler yer verirken, bazılarında üniversitenin tercihinin bırakılmaktadır. “İsveç Ulusal Eğitim Temsilciliği”, üniversite düzeyinde öğretmenlerin “Girişimci Öğrenme” derslerini vermelerine yönelik destekler sağlamaktadır. Aynı zamanda söz konusu Temsilcilik, girişimcilik eğitimlerine yönelik öğretim materyalleri temin etmektedir. Böylelikle İsveç’te üniversitelerin, öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitimlerini teşvik ettikleri görülmektedir (EURYDICE, 2016: 23).

3.3. Hollanda’da Girişimcilik Eğitimi Uygulamaları

3.3.1. Girişimciliğin Tanımı

Hollanda, 16.9 milyonluk nüfusuyla Avrupa kıtasında yer alan bir ülkedir. Hollanda’nın, 2015 yılı “Gayri Safi Yurtiçi Hasıla” bakımından 738.4 milyar dolar (\$) ve kişi başına düşen “Gayri Safi Yurtiçi Hasıla” bakımından ise, 43.603 dolar (\$) geliri olduğu görülmektedir. Hollanda’da, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler”in (KOBİ), “Gayri Safi Yurtiçi Hasıla”ya katkısı % 63 oranındadır. Hollanda, inovasyon güdümlü bir ekonomiye sahiptir (GERA, 2017).

Hollanda girişimciliğin tanımlamasını yaparken, “Avrupa Tematik Çalışma Grubu”nun tanımlaması ile uyum içerisinde. Girişimcilik eğitimi, öğrencilerin yaratıcı fikirlerini girişimsel eylemlere dönüştürebilmek için becerilerini geliştirmek ile ilgilidir. Hollanda Eğitim Bakanlığı ise girişimciliği, bireylerin fikirlerini eyleme dönüştürebilme yeteneği olarak nitelendirmektedir. Aynı zamanda girişimcilik, yaratıcı düşünmeyi, yenilik yapmayı, risk almamayı, fırsatları görmeyi ve onları uygulamayı, inisiyatif göstermeyi, iletişim kurmayı ve sorunları çözmeyi içermektedir (EURYDICE, 2016: 23).

3.3.2. Girişimcilik Eğitimlerine Yönelik Stratejiler

Hollanda’da, girişimcilik eğitimine yönelik ulusal bir strateji bulunmamaktadır. Ne var ki, küreselleşme çağında her

çocuğun farklılığının, yaratıcılığının ve girişimciliğinin desteklenmesinin bir ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır (Koşar Altınyelken ve Karsten, 2015: 305). Bu nedenle, 2012 yılına kadar girişimcilik eğitimine yönelik stratejik bir destek olduğu bilinmektedir. Eğitim Bakanlığının, “Eğitim ve Girişimcilik Eylem Programı”nı başlatması, daha çok öğrencinin girişimci davranışı göstermesini teşvik etmeye yöneliktir. Yanı sıra Hollanda, iş dünyası ve eğitim kurumları arasında girişimcilik eğitimlerine yönelik etkinlikler ile işbirliğini güçlendirmektedir (EURYDICE, 2016: 22).

Hollanda, girişimcilik eğitimlerini desteklemeye yönelik birçok ulusal ve uluslararası kuruluş ile işbirliği yapmaktadır. Bu kuruluşlar, çeşitli eğitim programları ve projeler ile girişimcilik eğitimlerini desteklemektedir. Bu programlardan bir tanesi, “Genç Başarı- Genç Girişimci” organizasyonu tarafından ortaokul ve meslek lisesi öğrencilerine yönelik olan “Genç Şirket (Junior Company)”tır. Bir eğitim dönemini kapsayan program sürecinde öğrenciler, bir şirketin nasıl kurulabileceğine yönelik aşamalı olarak eğitim almaktadır. Bu program dahilinde, sadece 2013-2014 eğitim yılı içerisinde 1284 genç şirketin kurulduğu belirtilmektedir. Bir diğer eğitim programı ise, “Kod Adı Gelecek (Codename Future)” şirketi tarafından ortaokul öğrencilerine yönelik girişimcilik eğitimi veren interaktif derslerdir. Bu dersler sürecinde öğrenciler, öncelikle, kendi fikirlerini geliştirmekte, girişimci nasıl olunacağını konusunda fikir alış-verişi yapmakta, onlar için girişimciliğin ne anlam taşıdığını keşfetmekte ve ardından küçük bir şirket kurmaktadır. Ayrıca Hollanda’da, “Girişimcilik Pasaportu” uygulaması bulunmaktadır. Bu uygulamada, öğrencilerin bilgileri ve tecrübeleri yer almaktadır. Eğitim ile iş piyasası arasında köprü olmayı hedefleyen bu pasaport, öğretmenlere ve gelecekteki işverenlere öğrenciler hakkında bilgiler sağlamaktadır (www.schooleducationgateway.eu).

3.3.3. Öğretim Programlarında Girişimcilik Eğitiminin Yeri

Hollanda’da okullar, özerk bir yapıya sahiptir. Ulusal bir strateji bulunmamasına rağmen, birçok okul girişimcilik eğitimlerine önem vermektedir. Diğer bir yandan okullar, girişimcilik eğitimi verip vermeyeceklerine ve nasıl düzenleyeceklerine karar vermede özgürdür. Yine bir çok okul, Hollanda hükümeti tarafından finanse edilen girişimcilik programlarını kullanmaktadır. İlköğretim okullarında öğrenciler, kısa vadeli projelerle, kendi girişimlerini geliştirmeleri konusunda teşvik edilmektedir. Genel liselerde ise girişimcilik, öğretim programlarında özellikle de “Ekonomi ve Toplum” dersinin içerisinde bulunmaktadır. Aynı zamanda bazı okullar, öğretmenlerin ve öğrencilerin birlikte yer aldıkları ağlar oluşturmaktadır. Meslek liselerinde de, girişimcilik eğitimlerine önem verilmekte ve bölümlere yönelik özel olarak girişimcilik eğitimleri yapılmaktadır. Diğer taraftan, 2015 yılında da “Ekonomi ve Yönetim” olarak adlandırılan yeni bir pilot proje uygulamaya koyulmuştur. Bunlara ek olarak, meslek liseleri ile meslek yüksekokulları arasında işbirliği içerisinde uygulamalar geliştirilerek, girişimcilik eğitimleri desteklenmektedir (EURYDICE, 2016: 23).

3.3.4. Öğretmen Yetiştirme Programlarında Girişimcilik Eğitiminin Yeri

Hollanda’da öğretmen yetiştiren kurumlar, özerk bir statüye sahiptir. Öğretmen eğitimlerinde, girişimcilik eğitimlerine yer verip vermemek kurumlara dayalı olarak şekillenmektedir. Hollanda Girişim Ajansı, “Girişimci Öğretmen” adlı bir proje yaparak, hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin girişimciliğe yönelik farkındalıklarını yükseltmeyi hedeflemektedir. Bunun yanında Hollanda, “Avrupa Birliği Hayat Boyu Öğrenme Programı” kapsamında öğretmenlerin, mesleki eğitim programlarında girişimcilik becerilerini geliştirmeye yönelik eğitimlere yer vermekte ve bu programlara öğretmenlerin katılımlarını teşvik etmektedir (EURYDICE, 2016: 25).

3.4. Finlandiya’da Girişimcilik Eğitimi Uygulamaları

3.4.1. Girişimciliğin Tanımı

Finlandiya, 5.5 milyonluk nüfusuyla Kuzey Avrupa’da İskandinavya yarımadasında yer alan bir ülkedir. Finlandiya’nın, 2015 yılı “Gayri Safi Yurtiçi Hasıla” bakımından 229.7 milyar dolar (\$) ve kişi başına düşen “Gayri Safi Yurtiçi Hasıla” bakımından ise, 41.974 dolar (\$) geliri olduğu görülmektedir. Finlandiya’da, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler”in (KOBİ), “Gayri Safi Yurtiçi Hasıla”ya olan katkısı % 61 oranındadır. Finlandiya, inovasyon güdümlü bir ekonomiye sahiptir (GERA, 2017).

Finlandiya’da girişimcilik, fikirlerin eyleme dönüştürülmesidir. Bunun yanında girişimcilik, yaratıcılığı, yeniliklere açık olmayı, risk alabilmeyi ve kararlar alıp uygulayabilmeyi içermektedir. Bu nitelikler; girişimcilik için gereklidir, aynı zamanda bu nitelikler, çalışanların işleriyle ilgili farkındalıklarını yükseltme ve fırsatları yakalamalarına yardımcı olmaktadır (EURYDICE, 2016: 23).

3.4.2. Girişimcilik Eğitimlerine Yönelik Stratejiler

Finlandiya’da, girişimcilik eğitime yönelik ulusal bir strateji bulunmaktadır. İlgili strateji, “Girişimcilik Eğitimi Rehberi” olarak adlandırılmakta ve Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanmaktadır. Bu rehberin amacı, Finlilerin girişimcilik ruhunu geliştirmek ve girişimciliği cazip bir meslek seçimi haline getirmektir. Bu nedenle, erken çocukluk eğitiminden yetişkin eğitimi ve yükseköğrenime kadar tüm eğitim seviyelerini kapsamaktadır (EURYDICE, 2016: 24). Yanı sıra Finlandiya’da, girişimcilik eğitimini teşvik etmeye yönelik bazı eğitim programları ve projeler geliştirilmektedir. Gençlerin, iş başında yöneticilerle bir günlerini geçirmeleri sağlayan “Lider için Bir Gün!”, bu programlardan bir tanesidir. Bir diğer program ise, “Bölgesel Evet Merkezleri” olarak adlandırılmaktadır. Bu eğitim programı kapsamında, öğretmenlere yönelik çalışmalar düzenlenerek, okullardaki girişimcilik eğitimleri desteklenmektedir (Chiu, 2012: 27; www.schooleducationgateway.eu).

3.4.3. Öğretim Programlarında Girişimcilik Eğitiminin Yeri

Finlandiya’da girişimcilik, öğretim programında temel bir yeterlilik olarak yer almaktadır. **İlkokullarda, ortaokullarda ve liselerde girişimcilik, bir ara disiplindir.** İlkokul ve ortaokullarda “Kişisel Gelişim” ve “Katılımcı Vatandaşlık ve Girişimcilik”, liselerde “Sosyal Bilimler” derslerinde disiplinlerarası bir konu olarak, mesleki eğitim veren liselerde ise, tüm bölümlerde zorunlu bir ders olan “Girişimcilik ve Girişimsel Çalışmalar” dersi kapsamında girişimcilik eğitimleri verilmektedir. Bu bağlamda, ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin girişimciliğin temellerini bilmesi ve toplumun ve ekonominin refahı için önemini kavraması, lise öğrencilerinin kendi hedeflerini belirleyebilmesi, bağımsız ve işbirliği içerisinde çalışabilmesi, diğer taraftan meslek lisesi öğrencilerinin de, kendi becerilerini ve güçlü yönlerini tanımlayabilmesi, kendi iş planlarını yapabilmesi ve girişimci olmanın değerini değerlendirebilmesi beklenmektedir (EURYDICE, 2016: 24).

3.4.4. Öğretmen Yetiştirme Programlarında Girişimcilik Eğitiminin Yeri

Finlandiya’da, girişimcilik eğitiminin öğretmen yetiştirme programlarında yer almasına yönelik kurumsal özerklik bulunmaktadır. Bu bağlamda, “Öğretmenler için Girişimcilik Eğitim Hizmeti” projesi kapsamında, 30 kuruluş biraraya gelerek, **öğretmen eğitimi için bir girişimcilik programı** geliştirmiştir. Buna ek olarak, girişimcilik eğitimi derslerinin daha iyi bir şekilde işlenebilmesine yönelik eğitim materyalleri, çok sayıda özel şirket tarafından sağlanmaktadır (Chiu, 2012: 27; EURYDICE, 2016: 23; Seikkula-Leino, Ruskovaara, Hannula ve Saarivirta, 2012: 382).

3.5. Türkiye’de Girişimcilik Eğitimi Uygulamaları

3.5.1. Girişimciliğin Tanımı

Türkiye, 79,8 milyon nüfusa sahip olan bir ülkedir. Türkiye’nin, 2017 yılı “Gayri Safi Yurtiçi Hasıla” bakımından 857 milyar dolar (\$) ve kişi başına düşen “Gayri Safi Yurtiçi Hasıla” bakımından ise, 10.807 dolar (\$) geliri olduğu görülmektedir (TÜİK, 2016). Türkiye’de “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler”in (KOBİ), “Gayri Safi Yurtiçi Hasıla”ya olan katkısı % 53.9 (2015) oranındadır. Türkiye, verimlilik güdümlü bir ekonomiye sahiptir (GERA, 2017).

Türkiye’de girişimcilik eğitiminin ulusal bir tanımlaması yoktur. Türkiye girişimcilik tanımında, “Hayat Boyu Öğrenme için Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi”nde yer alan girişimcilik yetkinliğinin tanımlanmasına atıfta bulunmaktadır (EURYDICE, 2016: 25).

3.5.2. Girişimcilik Eğitimlerine Yönelik Stratejiler

Türkiye’de, girişimcilik eğitime yönelik ulusal bir strateji bulunmaktadır. “Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı” olarak adlandırılan strateji, 2015-2018 yıllarını kapsamaktadır. Bu stratejinin amacı, “ülkemizde girişimcilik kültürünü yaygınlaştırmak, güçlü bir ekosistem oluşturmak ve girişimciliği geliştirmektir” (GISEP, 2015: 4). Bu bağlamda, girişimcilik eğitimlerinin verilmesi de teşvik edilmektedir.

3.5.3. Öğretim Programlarında Girişimcilik Eğitiminin Yeri

Türkiye’de öğretim programlarında girişimcilik, ortaokullarda bazı derslerde bir ara disiplin olarak, genel liselerde

haftada 1 saat seçmeli “Girişimcilik” dersi, mesleki liselerde zorunlu bir ders olan “Mesleki Gelişim” dersinin içerisinde yer alan “Girişimci Fikirler Üretme” ve “İş Kurma ve Geliştirme” modülleri yoluyla ve mesleki liselerde seçmeli bir ders olan “Girişimcilik ve İşletme Yönetimi” dersi kapsamında girişimcilik eğitimleri verilmektedir (Ulucan, 2015: 80). Bu bağlamda, lise öğrencilerinin girişimcilikle ilgili temel kavramları kullanabilmesi, bir iş fikri oluşturabilmesi ve bu fikirleri değerlendirebilmesi, bir işe başlamak için gerekli belgeleri hazırlayabilmesi, işin kapsamı ve mesleklerin özelliklerine dayalı olarak faaliyetleri, mesleki yeterlilikleri ve kapasiteyi geliştirebilmesi beklenmektedir. Türkiye’de, girişimcilik eğitimlerini desteklemeye yönelik, “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı” (KOSGEB) tarafından internet üzerinden ve yüz yüze eğitimler gerçekleştirilmektedir (GISEP, 2015: 12; Sönmez ve Toksoy, 2014: 41). Aynı zamanda, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından ortaya konulan “Girişimcilik Akademisi” projesi ile girişimcilik eğitimleri desteklenmektedir (GISEP, 2015: 12).

3.5.4. Öğretmen Yetiştirme Programlarında Girişimcilik Eğitiminin Yeri

Türkiye’de öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitimleri, üniversitelere dayalı olarak şekillenmektedir. Bazı üniversitelerde zorunlu ders, bazı üniversitelerde ise seçmeli ders statüsünde girişimcilik eğitimleri verilmektedir. Ne var ki, “Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı” çerçevesinde, öğretmen yetiştiren kurumlar olan eğitim fakültelerinin öğretim programlarına girişimcilik eğitimlerinin eklenilmesi planlanmakta ve önerilmektedir.

3.6. Bazı AB Ülkeleri (Danimarka, İsveç, Hollanda, Finlandiya) ile Türkiye'nin Girişimcilik Eğitimi Uygulamalarının Karşılaştırılması

3.6.1. Girişimciliğin Tanımı

Araştırma kapsamında ele alınan Danimarka, İsveç, Hollanda ve Finlandiya gibi AB ülkelerinde girişimcilik kavramının tanımlanması yapılırken genel olarak, fırsatların girişimsel eylemlere dönüştürülmesi üzerine odaklanıldığı görülmektedir. Bununla ilgili olarak Danimarka bu süreci, finansal, sosyal ve kültürel bir değere dönüştürme olarak tanımlarken; İsveç girişimciliği, fırsatların amaçlı etkinliklere dönüştürüldüğü dinamik ve sosyal süreç olarak ifade etmektedir. Yanı sıra Finlandiya ise, yaratıcılık, yeniliklere açık olma, risk alma ve kararlar alıp uygulama kavramlarının da girişimciliği içerdiğini belirtmektedir. Oysaki, Hollanda ve Türkiye girişimciliğe yönelik ulusal bir tanımlama yapmamaktadır.

3.6.2. Girişimcilik Eğitimlerine Yönelik Stratejiler

Araştırma kapsamında ele alınan bazı AB ülkelerinde ve Türkiye’de ulusal stratejiler incelendiğinde, Danimarka, İsveç ve Finlandiya’da tüm eğitim kademelerinde girişimcilik eğitimlerinin yer alması ve okullar ile iş dünyası arasında işbirliğinin teşvik edilmesi üzerine önemle vurgu yapıldığı görülmektedir. Türkiye ise, 2015-2018 yılları kapsayan “Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı” ile örgün ve yaygın eğitim kurumlarında girişimcilik eğitimlerinin yaygınlaştırılmasını belirtmektedir. Diğer taraftan Hollanda ise, girişimcilik eğitime yönelik ulusal bir strateji benimsememesine rağmen, “Eğitim ve Girişimcilik Eylem Planı”nı ortaya koyarak girişimcilik eğitimlerini desteklemektedir. Aynı zamanda sözü edilen bu AB ülkelerinde, ulusal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapılarak girişimcilik eğitimleri teşvik edilmektedir. Bu bağlamda, Danimarka, İsveç, Hollanda ve Finlandiya’da öğrencilerin gerçek iş yaşamında deneyimler elde ettikleri ve küçük şirketler kurdukları belirtilmektedir. Danimarka’da icat yarışmalarının düzenlendiği ve İsveç’te öğrencilerin gerçek hayatta yer alan problemlere çözüm bulmalarına yönelik projeler yapıldığı vurgulanmaktadır. Türkiye’de ise sadece ulusal kuruluş olarak KOSGEB tarafından girişimcilik eğitimleri düzenlenmektedir. Sonuç olarak, ele alınan AB ülkelerindeki girişimcilik eğitimi ile ilgili stratejilerinin veya uygulamalarının öğrenci odaklı olduğu, okul öncesinde veya temel eğitim döneminde başladığı ve somut uygulamalarla yaparak yaşayarak öğrenme yoluyla öğrenciyi aktif kıldığı anlaşılmaktadır.

3.6.3. Öğretim Programlarında Girişimcilik Eğitiminin Yeri

Araştırma kapsamında ele alınan, bazı AB ülkelerinde ve Türkiye’de öğretim programları incelendiğinde, Danimarka, İsveç, Finlandiya ve Türkiye’de girişimcilik eğitimlerinin, ilkökul ve ortaokullarda bir ara disiplin olarak yer aldığı görülmektedir. Danimarka’da girişimcilik eğitimi, mesleki eğitim veren liselerde zorunlu bir ders iken, İsveç ve Finlandiya’da liselerde ise, girişimcilik eğitimleri bölüme göre zorunlu ve seçmeli ders olarak verilmektedir. Oysaki Türkiye’de, lise düzeyinde girişimcilik eğitimi seçmeli bir ders olarak verilmektedir. Hollanda’da ise,

okullar özerk olup, girişimcilik eğitimleri okullara dayalı olarak şekillenmektedir. Ancak Hollanda hükümetinin, doğrudan finanse ettiği girişimcilik eğitimi programları bulunmaktadır.

3.6.4. Öğretmen Yetiştirme Programlarında Girişimcilik Eğitiminin Yeri

Araştırma kapsamında ele alınan ülkelerde, öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitimleri incelendiğinde, İsveç, Hollanda, Finlandiya ve Türkiye’de üniversitelerin girişimcilik eğitimleri vermeleri hususunda özerk oldukları görülmektedir. Danimarka’da ise, özellikle temel eğitim kademelerinde görev yapan öğretmenlerin girişimcilik eğitimlerine tabii tutulmaları zorunludur. Diğer bir yandan bu ülkelerde, öğretmenlerin girişimcilik eğitimleri çeşitli eğitim programları ile teşvik edilmektedir. Danimarka ve Hollanda’da, öğrencilerin ve öğretmenlerin yer aldığı sanal portallar bulunmaktadır. Yanı sıra Danimarka’da, ulusal bir öğrenme portalı oluşturularak girişimcilik eğitime yönelik öğretmenlere materyaller sağlanmaktadır. Finlandiya’da ise, “Öğretmenler İçin Girişimcilik Hizmeti” Projesi kapsamında öğretmen eğitimi programının oluşturulduğu görülmektedir. Aynı zamanda Danimarka, İsveç, Hollanda ve Finlandiya’da girişimcilik eğitimlerine yönelik okullara öğretim materyalleri sağlanmaktadır. Bu bağlamda, ele alınan bazı AB ülkelerindeki gerek hizmet öncesi ve gerekse hizmet içi eğitim programlarında girişimcilik eğitimlerinin daha çok önemsendiği somut proje çalışmalarından anlaşılmaktadır. Türkiye’de ise, öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitimlerinin verilmesi üniversitelerin tercihinin bırakılmıştır. Bu nedenle, Türkiye’de hizmet öncesinde öğretmen adaylarına yönelik öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitimlerinin verilmesinin üniversitelere, sadece öneri şeklinde sunulduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’de girişimcilik eğitime yönelik, öğrencilerin ve öğretmenlerin yer aldığı sanal portallar veya öğrenme portalları bulunmamaktadır. Ayrıca ülkemizde, okullara doğrudan girişimcilik eğitimlerine yönelik sunulan öğretim materyalleri de sağlanmamaktadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Girişimcilik, bireylere kazandırılması gereken önemli yeterliliklerden birisidir. Ülkeler, 21. yüzyılda küresel piyasada yer alabilmeleri için daha çok girişimci bireylere ihtiyaç duymaktadır. Bireylerin yaratıcı düşünme, problem çözme, risk alma, belirsizliklerle başa çıkma ve yeniliklere açık olma gibi özellikleri, girişimci olmaları için sahip olması gereken yeterliliklerdendir. Bu nedenle, ülkelerin ve geleceğin girişimcileri olarak öğrencilere gerekli girişimcilik eğitimleri verilerek bu yeterlilikler kazandırılabilir.

Bu çalışmada, bazı AB ülkelerinin (Danimarka, İsveç, Hollanda ve Finlandiya) girişimcilik konusunu önemseyerek girişimcilik olgusunu tanımladıkları ve girişimcilik eğitimlerine yönelik çeşitli stratejiler benimsedikleri, tüm eğitim kademelerinde ve öğretim programlarında girişimcilik eğitimlerine yer verdikleri, iş dünyası ile okulların işbirliği içerisinde çalışmasını teşvik ettikleri, öğrencilerin daha çok girişimci olmasına yönelik uygulamalı eğitimler düzenledikleri, öğrenciler arasında yarışmalar yaptıkları, öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitimlerinin yer almasına yönelik çalışmalar yürüttükleri ve okullara girişimcilik eğitimlerine yönelik öğretim materyalleri sağladıkları söylenebilir. Türkiye’de ise, girişimcilik eğitime yönelik ulusal stratejiler benimsenmekte, eğitimin bazı kademelerinde girişimcilik eğitimlerine yönelik dersler yer almakta ve öğretmen yetiştirme programlarında girişimcilik eğitimlerinin yapılmasına yönelik çalışmalar sürmektedir. Benzer şekilde girişimcilik eğitime yönelik yapılan araştırmalarda da, girişimcilik eğitimi uygulamalarının tüm eğitim kademelerinde yer alması (Yelkikalan vd., 2010: 51; Yılmaz, 2014: 297), bu eğitimlerin teorik bilgilerden daha çok uygulamalı projelere dayandırılması (Berk, 2009: 15; Çetinkaya Bozkurt ve Alparslan, 2013: 8) ve gelecek nesilleri yetiştiren öğretmenlerin öncelikli olarak girişimcilik eğitimi almaları (Deveci ve Çepni, 2014: 161; İrmış ve Barutçu, 2012: 18) gerektiği vurgulanmaktadır.

Bu bağlamda, bazı AB ülkelerinin (Danimarka, İsveç, Hollanda ve Finlandiya) girişimcilik eğitimi uygulamaları ele alınmış ve Türkiye ile karşılaştırılmıştır. Bu araştırmanın sonucunda, Danimarka, İsveç, Hollanda ve Finlandiya ülkelerinin girişimcilik eğitimi uygulamaları ile Türkiye’deki girişimcilik eğitimi uygulamaları karşılaştırıldığında, ele alınan AB ülkelerinin daha iyi durumda olduğu ve Türkiye’nin girişimcilik eğitimi uygulamalarının yetersizliği açıktır. Ne var ki araştırmanın sonuçları, ele alınan AB ülkeleri ile ilgili ulaşılabilen kaynaklarla sınırlıdır. Karşılaştırmalı ve uluslararası eğitim bağlamında ulaşılabilen veriler çoğaldıkça, araştırma kapsamında ele alınan AB ülkeleri ile ilgili daha ayrıntılı ve kapsamlı bilgiler elde edilebilir. Bu nedenle, girişimcilik eğitimi uygulamaları konusunda, gerek AB ülkeleri gerekse uzakdoğu ülkeleri olsun dünyada eğitimde başarı gösteren başka ülkelerle ilgili karşılaştırmalı araştırmaların yaygınlaşmasına ihtiyaç olduğu belirtilebilir. Bu araştırmanın

sonuçları doğrultusunda, Türk eğitim sisteminin amaçlarıyla da tutarlı olarak girişimci bireyler yetiştirmeye yönelik şu öneriler sunulabilir:

- a) Türkiye’de girişimcilik eğitiminin, tüm eğitim kademelerinde yaygınlaşmasına yönelik çalışmalar yürütülebilir. Bu bağlamda, öğrenci, öğretmen, eğitim yöneticisi ve aile olmak üzere tüm paydaşların katılımı önemsenmelidir. Tüm paydaşlar, eğitim sürecinde yapılması planlanan yenilikler hakkında bilgilendirilmelidir.
- b) Özellikle, mesleki eğitim veren liselerde girişimcilik eğitimleri zorunlu bir ders olarak, genel liselerde ise seçmeli ders olarak verilebilir.
- c) Her ülkede kültür, eğitim ve sınıf ortamı birbiriyle ilişkilidir. Bu nedenle girişimci bireyler yetiştirmek için, okullarda girişimci kültürün oluşturulmasına yönelik öncelikle okul yöneticileri eğitilebilir.
- d) Tüm eğitim fakültelerinin tüm eğitim programlarında öğretmen adaylarına, girişimcilik eğitimi verilmesi sağlanabilir.
- e) Girişimcilik konusunda, hizmet içinde görev alan öğretmenlere yönelik eğitimler düzenlenebilir. Bu eğitimler, Milli Eğitim Bakanlığı, KOSGEB ve TÜBİTAK gibi kurumlar tarafından olabileceği gibi belediyeler gibi yerel yönetimler tarafından sağlanabilir.
- f) Girişimcilik eğitimlerine yönelik, okullara ve yükseköğretim kurumlarına öğretim materyalleri sunulabilir.
- g) Girişimcilik eğitimi için okul müdürlerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve iş dünyasının birbirleri ile fikir alışverişinde bulunabilecekleri öğrenme portalları veya sanal portallar oluşturulabilir.
- h) Okullar ile iş dünyası arasındaki işbirliğini teşvik etmeye yönelik, projeye dayalı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- AKKOÇ, İ., ÇALIŞKAN, A. ve TURUNÇ, Ö. (2012). “Gelişim ve Rasyonel Alt Kültürlerinin Girişimci Davranışa Etkisi: Algılanan Çevresel Belirsizliğin Aracılık Rolü”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(4): 65-84.
- AKYÜZ, Y. (2013). “Üniversite Öğrencilerinin KOSGEB Desteklerine Bakış Açılımları Ve Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma: Uşak Üniversitesi Örneği”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3): 80-98.
- ALVAREZ, C., URBANO, D., CODURAS, A. ve RUIZ-NAVARRO, J. (2011). “Environmental Conditions and Entrepreneurial Activity: A Regional Comparison in Spain”, *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 18(1): 120-140.
- ARNOVE, R.F., TORRES, C.A. ve FRANZ, S. (2013). *Comparative Education. The Dialectic of the Global and the Local*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., Plymouth.
- AYTAÇ, Ö. (2006). “Girişimcilik: Sosyo-Kültürel Bir Perspektif”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15: 139- 160.
- AYTAÇ, Ö. ve İLHAN, S. (2007). “Girişimcilik ve Girişimci Kültür: Sosyolojik Bir Perspektif”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18: 101-120.
- BAL, H., İŞCAN, E. ve KATAR, B. (2016). “Ekonomik Büyümede Girişimcilik Eğitiminin Rolü”, *International Conference on Eurasian Economies*, 864- 869.
- BALABAN, Ö. ve ÖZDEMİR, Y. (2008). “Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerine Etkisi: Sakarya Üniversitesi İİBF Örneği”, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 3(2): 133-147.
- BAŞAR, M. (2013). “Girişimcilik ve Girişimcilik Süreçleri”. Y. Ürper (Ed.), *Girişimcilik (2-19)*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir.
- BAŞAR, E., ALTIN, H. ve DOĞAN, V. (2013). *Girişimcilik*. Nobel Akademi Yayıncılık, Ankara.
- BAYRAKTAR, S. (2011). “Avrupa Birliği Mesleki Eğitim Programlarında Girişimcilik Eğitimlerinin Ekonomik Kalkınmadaki Önemi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1): 245- 264.
- BERK, E. (2009). *Girişimcilik Dersinin Etkililiğinin Değerlendirilmesi*. Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara.

- BİLGE, H. ve BAL, V. (2012). "Girişimcilik Eğilimi: Celal Bayar Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16: 131- 148.
- BROAD, J. (2006). "Enterprising Skills: A Literature Review. White Rose Centre for Excellence in Teaching and Learning", Enterprise Research Report, coordinated by the University of Sheffield, <https://thefabfouratbmc.wikispaces.com/file/view/Enterprising+Skills+A+Litterature+Review.pdf>, 17.07.2017.
- BROCK, C. ve ALEXİADOU, N. (2013). Education Around The World. A Comparative Introduction, Bloomsbury Publishing, London.
- BOZKURT, Ö. (2007). "Girişimcilik Eğiliminde Kişilik Özelliklerinin Önemi", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 1(2): 93-111.
- BOZKURT, Ö. ve ERDURUR, K. (2012). "Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimdeki Etkisi: Potansiyel Girişimciler Üzerinde Bir Araştırma", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 8(2): 57-78.
- BÜYÜKYILMAZ, O., KARAKAYA, A. ve YILDIRAN, C. (2016). "Girişimcilik Eğitimi Alan Bireylerin Demografik Özellikleri Açısından Girişimcilik Eğilimleri Arasındaki Farklar", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 10(2): 105-125.
- CHIU, R. (2012). Entrepreneurship Education in the Nordic Countries: Strategy Implementation and Good Practices, Nordic Innovation Publication, Oslo.
- ÇAKIR, C. (2015). "The Moderating Role of Entrepreneurial Education, Gender and Age on the Relationship Between Proactivity, Emotional Intelligence (EQ) and Entrepreneurial Orientation". Graduate Institute of Social Sciences, Yeditepe University, İstanbul.
- ÇALIŞKAN MAYA, İ., UZMAN, E. ve IŞIK, H. (2012). "Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Girişimcilik Düzeylerini Farklı Kaynaklardan Algıladıkları Sosyal Desteğin Yordaması", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 7(1): 23-48.
- ÇELİK, A. (2006). "Bir İstihdam Politikası Olarak Girişimcilik", 1.Uluslararası Girişimcilik Kongresi içinde (467- 476). Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek.
- ÇELİK, A., İNCE, M. ve BOZYİĞİT, S. (2014). "Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Niyetlerini Etkileyen Ailesel Faktörleri Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma". Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(3): 113-124.
- ÇETİNKAYA BOZKURT, Ö. ve ALPARSLAN, A. M. (2013). "Girişimcilerde Bulunması Gereken Özellikler ile Girişimcilik Eğitimi: Girişimci ve Öğrenci Görüşleri". Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 8(1): 7-28.
- DEMİREL, E. T. ve TİKİCİ, M. (2004). "Kültürün Girişimciliğe Etkileri", Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, 2(3): 49-58.
- DEMİRKAN, M. (2002). "Gelişmekte Olan Ülkelerde İstihdamın ve Girişimciliğin Geliştirilmesine İlişkin Bir Model Önerisi", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3: 35-50.
- DEVECİ, İ. ve ÇEPNİ, S. (2014). "Fen Bilimleri Eğitiminde Girişimcilik". Türk Fen Eğitimi Dergisi, 11(2): 161-188.
- DOĞANER, M. ve ALTUNOĞLU, A. E. (2010). "Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri", Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 2(2): 103-110.
- DÜNDAR, S. ve AĞCA, V. (2007). "Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin İncelenmesine İlişkin Ampirik Bir Çalışma", Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 25(1): 121-142.
- EHRLIN, A., INSULANDER, E. ve SANDBERG, A. (2015). "Perspectives on Entrepreneurial Learning in the Early Years of Education", Journal of Education and Human Development, 4(3): 151-159.
- ERSOY, H. (2010). "Kültürel Çevrenin Girişimcilik Tercihine Etkisi", Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 2(1): 71-77.
- EU. (2007). Key Competences for Lifelong Learning: European Reference Framework, European Communities, Belgium.
- EU. (n.d.). "Ways to Succeed with Entrepreneurship Education: Best Practice Guide", <http://www.lansstyrelsen.se/oster-gotland/SiteCollectionDocuments/Sv/naringsliv-och-foreningar/naringslivsutveckling/Best%20Practice%20Guide.pdf>, 12.08.2017.
- EUROPEAN COMMISSION. (2013). "Entrepreneurship 2020 Action Plan". <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0795&from=EN>, 18/08/2017.

- EUROSTAT. (2017). Unemployment Statistics. Statistics Explained. <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained>.
- EURYDICE. (2016). Entrepreneurship Education at School in Europe. Eurydice Report. Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- FAYOLLE, A., GAILLY, B. ve LASSAS- CLERC, N. (2006). "Assessing the Impact of Entrepreneurship Education Programmes: A New Methodology", Journal of European Industrial Training, 30(9): 701-720.
- GEDI. (2018). Global Entrepreneurship Index 2018, The Global Entrepreneurship and Development Institute. Washington, D.C., USA.
- GERA. (2017). Global Entrepreneurship Monitor: Global Report 2016/17, Global Entrepreneurship Research Association. London, UK.
- GISEP.(2015). "Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı 2015-2018", <http://www.sanayi.gov.tr/DokumanGetHandler.ashx?dokumanId=493ac1cc-1115-4eba-aa7b-771aee977189>, 18.07.2017.
- GORDON, E., NATARAJAN, K., ve ARORA, A.(2009). Entrepreneurship Development. Retrieved from <https://ebook-central.proquest.com>, 18.07.2017.
- GÖZEK, S. ve AKBAY, C. (2012). "Girişimci Adaylarının Girişimcilik Eğilimleri ve Sorunları", KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 9(2): 45-60.
- GÜREŞÇİ, E. (2014). "Girişimcilik Eğilimi Üzerine Bir Araştırma: İspir Hamza Polat MYO Örneği", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 9(1): 23- 38.
- HATAK, I., ve REINER, E. (2011). "Entrepreneurship Education in Secondary Schools: Education Systems, Teaching Methods and Best Practice - A Survey of Austria, Finland, France, Germany, Italy, Spain, Sweden", in: RiCC - research report 2011/1, hrsg. v. Röbl Dietmar. Wien: RiCC - Research Institute for Co-operation and Co-operatives.
- HENRY, C., HILL, F. ve LEITCH, C. (2005). "Entrepreneurship Education and Training: Can Entrepreneurship Be Taught? Part II", Education + Training, 47(2): 98-111.
- HOPPE, M. (2016). "Policy and Entrepreneurship Education". Small Business Economics, 46: 13-29.
- İBİCİOĞLU, H., ÖZDAŞLI, K. ve ALPARSLAN, A. M. (2009). "Girişimci Özellikler ve Girişimcilik Türü Tercihi Üzerinde Ebeveyn Etkisi: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Araştırması", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 12: 521-538.
- İRMİŞ, A. ve BARUTÇU, E. (2012). "Öğrencilerin Kendilerini Girişimci Bir Kişiliğe Sahip Görmelerini ve İş Kurma Niyetlerini Etkileyen Faktörler: Bir Alan Araştırması", Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 26(2): 1-25.
- İŞCAN, Ö. F. ve KAYGIN, E. (2011). "Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(2): 443-462.
- JA EUROPEA ve EUROCOMMERCE. (2015). "Entrepreneurship Education: Inspiring the Next Generation", http://www.eurocommerce.eu/media/122245/entrepreneurship_education_inspiring_the_next_generation.pdf, 26/04/2017.
- KARASIOĞLU, F. ve DUMAN, H. (2006). "Gelişmekte Olan Ülkelerde Girişimcilik Kültürü ve Risk Sermayesi Üzerine Bir İnceleme", 1. Uluslararası Girişimcilik Kongresi içinde (148- 159). Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek.
- KARİMİ, S., BİEMANS, H. J., LANS, T., CHİZARİ, M., MULDER, M. ve MAHDEİ, K. N. (2013). "Understanding Role Models and Gender Influences on Entrepreneurial Intentions among College Students", Procedia-Social and Behavioral Sciences, 93: 204-214.
- KELEŞ, H. N., KIRAL ÖZKAN, T., DOĞANER, M. ve ALTUNOĞLU, A. E. (2012). "Önlisans Öğrencilerinin Girişimcilik Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma". Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 9: 107-118.
- KELEŞ, H. N. (2013). "Girişimcilik Eğiliminin Kuşak Farkına Göre İncelenmesi". Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 26: 23-43.
- KENNEDY, E. (2013). "The Roles of Entrepreneurship Education in Ensuring Economic Empowerment and Development", Journal of Business Administration and Education, 4(1): 35-46.
- KILIÇ, R., KEKLİK, B. ve ÇALIŞ, N. (2012). "Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma:

- Bandırma İİBF İşletme Bölümü Örneği”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(2): 423-435.
- KLYVER, K., HINDLE K. ve MEYER, D. (2007). “Influence of Social Network Structure on Entrepreneurship Participation, A study of 20 National Cultures”, *International Entrepreneurship and Management Journal*, 4(3): 1-17.
- KOÇYİĞİT, E. (2013). “Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- KORKMAZ, S. (2000). “Girişimcilik ve Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma”, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1): 163-179.
- KOŞAR ALTINYELKEN, H. ve KARSTEN, S. (2015). *The Netherlands: Structure, Policies, Controversies*, Trevor Corner (Ed.), *Education in the European Union: pre-2003 members states*, Bloomsbury Academic Publishing, London.
- KÖYBAŞI, F. (2016). “Okul Yöneticilerinin Girişimcilik, Öz Yeterlilik ve Örgütsel Bağlılık Algılarının Analizi”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 23(2): 249-280.
- KURATKO, D. F.(2005). “The Emergence of Entrepreneurship Education: Development, Trends and Challenges”, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 29: 577-59.
- KÜÇÜKALTAN, D. (2009). “Genel Bir Yaklaşımla Girişimcilik”, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 4(1): 21-28.
- LACKÉUS, M.(2015). “Entrepreneurship in Education: What, Why, When, How”, OECD Publishing. https://www.oecd.org/cfe/leed/BGP_Entrepreneurship-in-Education.pdf, 15.05.2017.
- LIÑÁN, F., RODRIGUEZ-COHARD, J. C. ve RUEDA-CANTUCHE, J. (2011). “Factors Affecting Entrepreneurial Intention Levels: A Role for Education”, *International Entrepreneurship and Management Journal*, 7: 195-218.
- MEYER, E.C. ve ALLEN, K.R. (2000). *Entrepreneurship and Small Business Management*. Glencoe / McGraw Hill School Publishing, New York.
- MINISTRY OF HIGHER EDUCATION AND SCIENCE. (2015). “Implementation/Organisation of the Entrepreneurship Education Strategy in Denmark”, <http://content.ee-hub.eu/EE-HUB/National-Policies/Entrepreneurship-Education-Strategy-in-Denmark>, 13.07.2017.
- MÜFTÜOĞLU, M.T. ve DURUKAN, T. (2004). *Girişimcilik ve KOBİ'ler*. Gazi Kitapevi, Ankara.
- OECD.(2016). *OECD Economic Surveys: Denmark 2016.*, OECD Publishing, Paris. http://dx.doi.org/10.1787/eco_surveys-dnk-2016-en, 14.07.2017.
- ÖZDEMİR, L.(2015). “Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinin Sosyo-De-mografik Özellikler Açısından Değerlendirilmesi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(1): 41-65.
- PAN, V. L. ve AKAY, C. (2015). “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Girişimcilik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *NWSA-Education Sciences*, 10(2): 125-138.
- PATIR, S. ve KARAHAN, M. (2010). “Girişimcilik Eğitimi ve Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Profillerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması”, *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 27-44.
- PHILLIPS, D. ve SCHWEISFURTH, M. (2014). *Comparative and International Education. An Introduction to Theory, Method, and Practice*, Bloomsbury Publishing, London.
- REFSTRUP, T. ve CHRISTIANSEN, S. K. (2017). *Nordic Entrepreneurship Islands: Status and Potential Mapping and Forecasting- Entrepreneurship Education on Seven Selected Nordic Island*. Nordic Council of Ministers, Denmark.
- SEIKKULA-LEINO, J., RUSKOVAARA, E., HANNULA, H. ve SAARIVIRTA, T. (2012). “Facing the Changing Demands of Europe: Integrating Entrepreneurship Education in Finnish Teacher Training Curricula”, *European Educational Research Journal*, 11(3): 382- 399.
- SÖNMEZ, A. ve TOKSOY, A. (2014). “Türkiye’de Girişimcilik ve Türk Girişimci Profili Üzerine Bir Analiz”, *Yönetim ve Ekonomi*, 21(2): 41-58.
- SRIVASTAV, R.P.S. (2007). *Entrepreneurship Development and Production Management*. Himalaya Publishing House, Mumbai.
- THORNTON, P. H., RIBEIRO-SORIANO, D. ve URBANO, D. (2011). “Socio-Cultural Factors and Entrepreneurial Activity: An Overview”, *International Small Business Journal*, 29(2): 105-118.
- TÜİK. (2016). “Türkiye İstatistikleri 2016”. <https://biruni.tuik.gov.tr/yayin/views/visitorPages/index.zul>, 17.08.2017.

- TÜRKER, D. ve SÖNMEZ SELÇUK, S. (2009). "Which Factors Affect Entrepreneurial Intention of University Students?", *Journal of European Industrial Training*, 33(2): 142-159.
- TÜRKOĞLU, A. (2012). "Karşılaştırmalı Eğitim Nedir?", Songül Aysal (Ed.), *Karşılaştırmalı Eğitim Yansımaları içinde* (2-22), Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- ULUCAN, S. (2015). "Girişimcilik Eğiliminin ve Girişimcilik Eğilimini Etkileyen Faktörlerin Analizi: Ortaöğretimde Lise 3. ve 4. Sınıf Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama", *Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara*.
- ULUYOL, O. (2013). "Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerinin Belirlenmesi: Gölbaşı Meslek Yüksekokulu Örneği", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15: 349-372.
- UYGUN, M. ve GÜNER, E. (2016). "Girişimcilik Eğiliminin Gelişmesinde Girişimcilik Eğitiminin Rolü", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(5): 37-57.
- WIKANDER, L. (2015). "Sweden: Education for Social Change", Trever Corner (Ed.), *Education in the European Union: pre-2003 members states*, Bloomsbury Academic Publishing, London.
- WINTHER- JENSEN, T. (2015). "Denmark: History, Reform and Legislation", Trever Corner (Ed.), *Education in the European Union: pre-2003 members states*, Bloomsbury Academic Publishing, London.
- YELKİKALAN, N., AKATAY, A., YILDIRIM, H. M., KARADENİZ, Y., KÖSE, C., KONCAGÜL, Ö. ve ÖZER, E. (2010). "Dünya ve Türkiye Üniversitelerinde Girişimcilik Eğitimi: Karşılaştırmalı Bir Analiz", *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(19): 51-59.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- YILMAZ, A. S. (2014). "Bir Sosyal Değişim Ajanı Olarak Girişimcilik Eğitimi", *Journal of World of Turks*, 6(1): 297-310.
- YÜZÜAK, E. (2010). "Üniversitelerde Öğrenim Gören Kız Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerini Etkileyen Faktörler: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İ.İ.B.F. Örneği", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- www.schooleducationgateway.eu, 20.05.2017.